

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA QUẢN LÝ VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT

**TÌM HIỂU PHONG TỤC THỜ CÚNG
TỔ TIÊN TRONG GIA ĐÌNH HÀ NỘI**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
CỦ NHÂN QUẢN LÝ VĂN HÓA

Giảng viên hướng dẫn :

Sinh viên : **Trần Mai Phương**

Lớp : **QLVH 8B**

Khóa học : **2007-2011**

Hà Nội - 2011

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU.....	4
I. Tính cấp thiết của đề tài:.....	4
II. Mục đích nghiên cứu của khóa luận:	5
III. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:	5
IV. Phương pháp nghiên cứu:	5
V. Bố cục của khóa luận:	5
CHƯƠNG I	7
NGUỒN GỐC VÀ BẢN CHẤT CỦA TỤC THỜ CÚNG TỔ TIÊN	7
1.1. MỘT SỐ QUAN NIỆM VỀ PHONG TỤC:	7
1.2. NGUỒN GỐC CỦA PHONG TỤC:	8
1.2.1. Khái niệm tổ tiên, thờ cúng Tổ tiên và phong tục thờ cúng tổ tiên:	8
1.2.2. Nguồn gốc của phong tục thờ cúng tổ tiên:	11
1.2.3. Ý nghĩa nhân văn sâu sắc của phong tục “Thờ cúng tổ tiên”:	14
CHƯƠNG II:	18
KHẢO SÁT VỀ PHONG TỤC THỜ CÚNG TỔ TIÊN TRONG GIA ĐÌNH NGƯỜI HÀ NỘI.....	18
2.1. VỊ TRÍ ĐỊA LÝ, VĂN HÓA, LỊCH SỬ CỦA HÀ NỘI:	18
2.1.1. Vị trí địa lý hành chính:	18
2.1.2. Lược sử hình thành của Hà Nội:	19
2.1.3. Đời sống văn hóa:	21
2.2. NHỮNG NGHI THỨC TRONG TỤC THỜ CÚNG TỔ TIÊN TẠI GIA:	27
2.2.1. Bài trí ban thờ tổ tiên:	28
2.2.2. Cách thức thờ cúng tổ tiên:	33
2.2.3. Thờ cúng tổ tiên trong các ngày sóc, vọng:	35
2.2.4. Thờ cúng tổ tiên trong ngày giỗ:	36
2.2.5. Thờ cúng tổ tiên trong các ngày Tết:	40

2.3. NHẬN XÉT VỀ TÍNH TÍCH CỰC VÀ HẠN CHẾ TRONG TỤC THỜ CÚNG TỔ TIÊN:	45
2.3.1. Những mặt tích cực:	45
2.3.2. Những mặt còn hạn chế:	48
CHƯƠNG III	49
GIẢI PHÁP NHẪM PHÁT HUY TRUYỀN THỐNG TỐT ĐẸP TRONG TỤC THỜ CÚNG TỔ TIÊN	49
3.1. CẦN PHẢI GIÁO DỤC CÁC GIÁ TRỊ TRUYỀN THỐNG CHO THẾ HỆ TRẺ:.....	49
3.2. ĐẨY MẠNH VIỆC KIẾN TOÀN CÁC QUY TẮC, QUY CHẾ VÀ CÁC QUY ƯỚC VĂN HÓA:	50
3.3. TIẾP THU NHỮNG GIÁ TRỊ ĐẠO ĐỨC MỚI ĐỂ PHÙ HỢP XÃ HỘI CÔNG NGHIỆP HIỆN ĐẠI:	51
KẾT LUẬN	52
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	53
PHỤ LỤC	55

MỞ ĐẦU

I. Tính cấp thiết của đề tài:

Đối với người dân Việt Nam nói chung và người Hà Nội nói riêng, thờ cúng tổ tiên được đặt vào vị trí quan trọng nhất, giữ vai trò trung tâm trong đời sống tinh thần của người dân. Thờ cúng tổ tiên không chỉ trở thành một tín ngưỡng sâu sắc của người Hà Nội mà còn trở thành một đạo lý “uống nước nhớ nguồn”. Thờ cúng tổ tiên để tri ân, tưởng nhớ và để con cháu thể hiện chữ “hiếu” với ông bà đã mất và thông qua đó, cũng là tấm gương để nhắc nhở con cháu phải sống cho tốt, cho xứng đáng với những người đã khuất. Hơn nữa, trong thời kì hội nhập, thờ cúng tổ tiên là chỗ dựa vững chắc có khả năng “đề kháng” trước sự xâm nhập ồ ạt của những nền văn hóa từ bên ngoài đe dọa làm mất bản sắc văn hóa dân tộc.

Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện nay, phong tục thờ cúng tổ tiên đã có dấu hiệu bị biến tướng bởi yếu tố mê tín dị đoan. Có những người đã lợi dụng những việc thờ cúng tổ tiên, không phải tỏ lòng hiếu thảo và tưởng nhớ đến ông bà đã mất mà để phô trương, trục lợi cho cá nhân khiến phong tục tốt đẹp này bị trở nên “thương mại hóa”. Không chỉ vậy, với thực tế hiện nay, có nhiều quan niệm về truyền thống gia đình ít nhiều cũng đã thay đổi nên việc giúp cho con cháu hiểu một cách sâu sắc về ý nghĩa của ban thờ gia tiên trong gia đình là một điều hết sức cần thiết.

Vì vậy, nhằm giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống thông qua việc thờ cúng tổ tiên, tác giả đã lựa chọn đề tài “Tục thờ

cúng tổ tiên trong gia đình người Hà Nội” để nghiên cứu qua đó nhắc nhở con cháu biết tôn kính, nhớ thương và biết ơn các bậc sinh thành.

II. Mục đích nghiên cứu của khóa luận:

Cung cấp cho người đọc biết về nguồn gốc, nghi lễ, ý nghĩa của tục thờ cúng tổ tiên, khẳng định nét đẹp của tục lệ này trong văn hóa truyền thống, thể hiện bản sắc dân tộc.

Đồng thời khảo sát hiện trạng của tục thờ cúng tổ tiên trong gia đình người Hà Nội để tìm ra những giải pháp nhằm phát huy và gìn giữ giá trị văn hóa, truyền thống văn hóa tốt đẹp, phù hợp với việc xây dựng đời sống gia đình văn hóa mới hiện nay.

III. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:

Tìm hiểu về phong tục thờ cúng tổ tiên trong gia đình của người dân Hà Nội.

Việc nghiên cứu được tiến hành tại thủ đô Hà Nội (chưa mở rộng).

IV. Phương pháp nghiên cứu:

Khóa luận được hoàn thành bằng phương pháp điền dã, tổng hợp tư liệu, khảo sát, phỏng vấn...

V. Bố cục của khóa luận:

Ngoài lời mở đầu và kết luận, khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Nguồn gốc và bản chất của tục thờ cúng tổ tiên

Chương 2: Khảo sát về tục thờ cúng tổ tiên trong gia đình người

Hà Nội

Chương 3: Giải pháp nhằm phát huy truyền thống tốt đẹp trong tục thờ cúng tổ tiên

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phan Kế Bính, 2003, *Việt Nam phong tục*, Nxb VH TT, Hà Nội.
2. Diễn đàn người Hà Nội, ‘*Sơ lược lịch sử Hà Nội*’, 2004, ngày 31 tháng 8. Truy cập ngày 15 tháng 4 năm 2011, từ cơ sở dữ liệu: <http://diendan.nguoihanoi.net/viewtopic.php?t=679>
3. Thượng tọa Thích Quảng Đại 2010, *Nghi lễ thờ cúng cổ truyền Việt Nam*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội, tr. 16.
4. Phạm Văn Đồng, 1994, *Văn hoá và đổi mới*, Nxb CTQG, Hà Nội, tr.75.
5. Văn Giang, 2011, ‘*Văn khấn lễ Tết niên*’, *Hương Việt*, ngày 26 tháng 1. Truy cập ngày 16 tháng 4 năm 2011, từ cơ sở dữ liệu: http://huongviet.blogtiengviet.net/2011/01/26/va_n_khaoyn_lar_taoyt_niaon
6. Vũ Ngọc Khánh, 2008, *Văn hóa gia đình Việt Nam*, Nxb Văn hóa – Thông tin, Hà Nội, tr. 236 – 239.
7. Vũ Ngọc Khánh (biên soạn) 2010, *36 Phong tục tập quán người Hà Nội*, Nxb Thanh Niên, Hà Nội.
8. Lê Khả Phiêu, 1998a, *Báo Thanh niên*, số 32, ngày 25/02/1998.
9. Lê Khả Phiêu, 1998b, ‘*Nghị quyết về xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*’, [Văn kiện hội nghị], *Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khoá VIII)*, Hà Nội. Truy cập ngày 15 tháng 4 năm 2011, từ cơ sở dữ liệu:

http://123.30.49.74:8080/tiengviet/tulieuvankien/vankiendang/details.asp?topic=191&subtopic=9&leader_topic=551&id=BT23120380873

10. Trần Đăng Sinh, 1998, ‘Giá trị đạo đức trong tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của người Việt Nam’, *Tạp chí Hoạt động Khoa học*, số 11 – 1998. Truy cập ngày 16 tháng 4 năm 2011, từ cơ sở dữ liệu: <http://fpe.hnue.edu.vn/index.php?showpost=568>

11. Trần Đăng Sinh 2010, ‘Nguồn gốc và bản chất của tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên’, *Tạp chí Triết học*. Truy cập ngày 15 tháng 4 năm 2011 từ cơ sở dữ liệu: <http://www.gpnt.net/diendan/archive/index.php/t-7293.html>

12. Trung tâm Bảo tồn Di tích Cổ Loa – Thành Cổ Hà Nội, *Hà Nội – Những giá trị văn hóa nghìn năm*. Truy cập ngày 16 tháng 4 năm 2011, từ cơ sở dữ liệu: http://thanhcoloa.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=226%3Aha-ni-nhng-gia-tr-vn-hoa-nghin-nm&catid=25%3Agi-thi-chung&Itemid=213&lang=vi

13. Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, *Từ điển Bách khoa Toàn thư Việt Nam* [trực tuyến], 2011. Truy cập ngày 15 tháng 4 năm 2011 từ cơ sở dữ liệu:

14. Tân Việt 2001, *Một trăm điều nên biết về phong tục Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

<http://www.bachkhoatoanthu.gov.vn/>.

15. Tư liệu tham khảo của các gia đình Hà Nội.